

Thales: Miletos okulunun kurucusu

Ahlak düşünürleri olan Yedi Bilgeler içinde bir tanesi, Thales, gerçek anlamda felsefenin başlatıcısı yani ilk adı olarak anılır. Yedi Bilgeler evren sorunlarıyla hiç ilgilenmediler, yalnız ahlak sorunlarına yöneldiler, oysa Thales'le başlayan gerçek felsefe insan kadar evreni konu edinecektir. Buna göre Thales hem köklü düşünceye yönelen bir filozof, hem evrenle ilgili araştırmalar yapan bir bilim adamı (elbette o zamanlar bir bilim ve felsefe ayırımından söz etmek olası değildir), hem de bir ahlakçıdır. Miletos'lu Thales, Eksamios'un oğludur. Kimilerine göre Fenike kökenlidir kimilerine göre de doğrudan Miletos'ludur. Diogenes Laertios'a göre Thales doğayı araştırmaya yönelmeden önce siyasetle ilgilendi. Aristoteles Thales'i felsefeyi maddi ilkelere dayandıran filozofların ilki olarak görür. Der ki: "Thales bu tür felsefenin kurucusudur ve Su'nun ilk ilke olduğunu söyler." Bu görüşü Aristoteles'in öğrencisi Theophrastos da benimsemiştir. Felsefe tarihçisi Emile Bréhier bu konuda şunları söyler: "546'dan sonra İonia Perslere boyun eğdi ve koca Miletos kenti 494'den sonra yakılıp yıkıldı. Düşünce yaşamının merkezi değişti. Felsefenin Güney İtalya ve Sicilya'ya gittiğini görüyoruz. Sonunda, Med savaşlarından sonra, Perikles zamanında Atina Yunanistan'da yeni deniz taşımacılığı imparatorluğunun merkezi olduğu gibi düşüncenin de merkezi oldu. Bu durum Peloponessos savaşlarına kadar sürecektir. Bu gelişmede İonia'lılar başlıca rolü oynadılar; Büyük Yunanistan'ın ilk filozofları İonia'lı göçmenlerdi; bunun gibi İonia'lılar Atina'da da felsefenin ilk yayıcıları oldular. Bununla birlikte bu merkezlerin her birinde felsefi düşünce değişik özellikler kazandı."

Buna göre Batı Anadolu'dan başlayıp ta Büyük Yunanistan'a yani Güney İtalya'ya giden ve oradan Atina'ya yansıyan felsefenin gerçek kurucuları İonia düşünürleri olmuştur. Bu devinin başını çeken de elbet Miletos'lu Thales'dir. Diogenes Laertios'a göre Thales hiçbir yapıt bırakmamış olmalıdır. Kallimakhos, MÖ III. yüzyılda yaşamış olan bu İskenderiye'li şair onun Küçük Ayı'yı bulduğunu şu dizelerle anlatır: "Arabanın yıldızlarını ölçtü derler / Fenikelilerin deniz ulaşımını düzenlemekte kullandığı." Bazı kaynaklara göre Thales'in iki yapıtı varmış. Bunlardan biri gündönümü üzerine öbürü gece-gündüz eşitliği üzerineymiş. Thales güneş tutulmalarını ve gündönümlerini önceden bildirirmiş. İlk gökbilimcinin Thales olduğunu düşünenler varmış. Ksenophanes ve Heredotos onun bu gökbilimci yanını övmüşler, bunu Herakleitos ve Demokritos da onaylamış. Ruhun ölümsüzlüğüne inanan ilk kişi Thales'miş. Thales'in gökbilimci yanını uzun uzun anlatan Diogenes Laertios matematikçi Thales üzerinde de durur. Thales Mısırlılardan geometriyi öğrenmiş ve bir dairenin içine bir dik üçgen çizen ilk kişi olmuş. Pamphilios'un görüşü buymuş. Ancak Apollodoros bu buluşu Pythagoras'ın yaptığı görüşündeymiş.

□ Yalnız yaşayan bilge

Herakleitos'un Klytos'dan taşıdığı bilgiye göre Thales iyiden iyiye yalnız yaşamış. Bazı kaynaklara göre evlenmiş ve Kibissos adlı bir oğlu olmuş. Kimileri de onun hiç evlenmediğini ve kızkardeşinin oğlunu evlat edindiğini bildiriyorlar. Bir gün ona neden çocuk sahibi olmak istemediğini sormuşlar, "Bütün çocukları sevdiğim için" demiş. Annesi ikide bir onu evlenmesi için zorlarmış. O da "Daha zamanı değil" dermiş. Artık iyice yaşlandığında annesi son bir defa bu konuyu açmış ve şu yanıtı almış: "Artık zamanı değil." Rodos'lu Hieronymos'a göre Thales zengin olmanın çok kolay bir iş olduğunu kanıtlamak için bir gün o yıl verimin çok olacağını anlayıp bir zeytinlik satın almış ve çok para kazanmış. Diogenes Laertios onunla ilgili olarak şöyle yazar: "Suyun şeylerin ilkesi olduğunu, dünyanın canlı ve ruhlarla dolu olduğunu düşündü. Yılın mevsimlerini bulduğu ve yılı üç yüz altmış beş güne böldüğü söylenir. Hiçbir hocanın dersini izlemedi, yalnız Mısır'da ülkenin rahipleriyle görüşürdü. Bu bağlamda Hieronymos onun piramitlerin gölgesiyle insan gölgesini karşılaştırarak piramitleri ölçtüğünü söyler."

Thales üç şey için yazgıya teşekkür edermiş: hayvan değil insan olduğu için, kadın değil erkek olduğu için, barbar değil yunanlı olduğu için. Filozof bir akşam yıldızları gözlemek için evden çıkmış ve bir kuyuya düşüp ölmüş. Bunu gören ihtiyar bir kadın şöyle demiş: "Ah Thales ah, ayağının ucundakini görmüyorsun, ne işine senin göktekileri görmek." Bir söylentiye göre de jimnastik oyunlarını izlerken aşırı sıcakta susuz kalmış ve ölmüş. Mezar taşında şunlar yazılıdır: "Bu mezar elbette çok küçük, / Ama onda yatanın ünü göklere çıktı, / Bilgelerin bilgisi Thales'in." Diogenes Laertios bize Anaksimenes'in Pythagoras'a Thales'le ilgili olarak yazdığı mektubu aktarıyor: "Eksamios'un oğlu Thales ileri yaşta garip bir kaza sonucu öldü. Hep yaptığı gibi gece vakti hizmetçisiyle yıldızları gözlemek için evden çıkmıştı. Yıldızları gözlerken kendi kuyusuna düştü, kuyunun orada olduğunu unutmuştu. Bu gökbilimcinin ölümü Miletos'da işte böyle anlatılıyor. Bizlere gelince, bilgiye tutkun olan bizler bu adamın anısını sıkı sıkıya koruyoruz. Çocuklarımız, dostlarımız ve biz onun ilkelerini izliyoruz. Her konuşmanın başına Thales adını koymak gerek."

Thales'in mektupları

Thales'in Syros'lu Pherekydes'e yazdığı mektup da şöyle: "Öğrendiğime göre Yunanlılara kutsal şeylerle ilgili bir İonia incelemesi sunmak için hazırlık yapıyorsunuz. Belki de yazdıklarınızı dostlarınıza okurken herhangi insanlara kendileri için hiç de yararlı olmayan yazıları okurken olduğundan daha bilgece bir tutum alırsınız. Uygun görürseniz araştırmalarınızdan yararlanmayı çok isterim ve beni çağırırsanız sizi olabildiğince çabuk gelip bulurum. Çünkü Girit'i ziyaret etmek için ve rahiplerle ve oranın gökbilimcileriyle görüşebilmek için denizi iki defa geçmiş olan biz, Atina'lı Solon ve ben, sizi görmek için denizi bir kere daha geçmekten geri duracak değiliz. Solon'dan söz ediyorum, çünkü uygun görürseniz o da benimle gelecek. Siz bir yerleşiksiniz, İonia'ya pek az geliyorsunuz. Yabancıları görmeye gitmek sizin sevdiğiniz iş değil ve sanırım yalnızca yazmayı düşünüyorsunuz. Ama yazmayan bizler Yunanistan'ı ve İtalya'yı dolaşıp duruyoruz." Thales, Solon'a da şu mektubu yazıyor: "Atina'dan gidecekseniz, sanırım Miletos'a gelip Atina'lı sömürgeliler arasına yerleşmeniz sizin yararınıza olur. Bunda sizin için hiçbir tehlike yok. Ama biz Miletos'luları bir tiran yönettiği için (ben sizin her türlü mutlak iktidardan tiksindiğinizi bilirim) bu geliş içinize sinmezse hiç değilse dostlarınız olan bizlerle birlikte olmak zevkine ulaşmayı düşünebilirsiniz. Bias'ın size yazdığını ve sizi Priene'ye çağırdığını biliyorum."

Priene kentinde yaşamak size daha uygun görünüyorsa ben orada sizinle yaşamaya giderim.”
Thales de bize özdeyişler bıraktı:

- Dostlarını anımsa, burada olsalar da olmasalar da.
- Dışını güzelleştirme, kendini yaşam biçiminle güzelleştirmelisin.
- Onursuz bir biçimde zenginleşme.
- Sana ant içerek bağlananlar karşısında sözlerinle çirkinleşmemeye özen göster.
- Onursuz olan her şeyi kaldır at.
- Yakınlarına yapacağın iyilikleri yaşlılığında çocuklarından bekle.
- İyi'yi tanımak zordur.
- En büyük doyum istediği şeyi elde etmektir.
- Aylaklık sıkıcıdır.
- Ölçsüzlük bir kötülüktür.
- Bilgisizlik ağır bir yükür.
- En değerli olanı öğren ve öğret.
- Zengin de olsan aylaklıktan kaç.
- Mutluluğunu gizle, kıskançlığı uyandırmaktan kaçınmak için.
- Acıma duygusu yaratmayacak biçimde davran.
- Hiç ayırım yapmadan herkese güven vermekten uzak dur.
- Yönetiyorsan kendini yönet.

Thales ilk büyük felsefe okulu olan Miletos okulunun ilk filozofudur. Evrenin ne'den ya da hangi ilkeden geldiğini araştırırken duyumcu düzeyde açıklamalar getiren Miletos filozofları, yaratma düşüncesinin olmadığı o zamanlarda türümcü bir anlayışı benimsediler. Thales her şeyin Su'dan geldiğini bildirirken öğrencisi Anaksimandros'a göre ilk ilke Apeiron'du yani sonsuz olardı. Anaksimandros'un öğrencisi Anaksimenes ilk ilkeyi Hava olarak belirledi. Bu İonia filozoflarına bir başka İonia filozofu, Ephesos'lu Herakleitos katılır. Her şeyin akıp geçtiğini, aralıksız bir akışın sözkonusu olduğunu bildiren Herakleitos da her şeyin kaynağına Ateş'i yerleştirdi. Buna göre İonia'lılar tüm açıklamalarını duyumsanan ögelere ya da duyu verilerine dayanarak yaptılar. Onların bu bakış açısı Büyük Yunanistan diye adlandırılan Güney İtalya'da Elea okulunun usçu anlayışında karşıtını bulacaktır. Her şeyin tanrılarla dolu olduğunu söyleyen Thales, LÄ©on Robin'in de belirttiği gibi, özellikle filozof olarak ilgimizi çeker, onun bilim adamlığı Babil'de ve Mısır'da daha önce ortaya konmuş olan buluşların ve az sonra Pythagoras'çılardan ortaya koyacağı bilgilerin ötesine geçer mi diye sorarsak buna evet demek kolay değildir. Ama toplumsal düzeyde ahlaki sorunlarla sarsılan bir toplum için Thales'in ahlaklılığı elbette belli bir ağırlık taşımaktadır.

<http://www.bilimvegelecek.com.tr/?goster=640>